

KIEVITSEIEREN RAPEN, JA OF NEEN ?

Deze vraag werd in januari behandeld op een goed bezocht en goed georganiseerd kievitensymposium in Zutphen. Als vervolg op het stuk in het mededelingenblad van juli 1976 over de sluitingsdatum van de raaptijd en de nazorg in Friesland, nog een korte terugblik op deze bijeenkomst en wat aanvullende beschouwingen. Hierbij werd geput uit persoonlijke aantekeningen tijdens het symposium, commentaar uit de "Leeuwarder Courant", gesprekken met Friese vogelbeschermers (tevens eierzoekeers) en statistieken betreffende de nazorg, mij ter beschikking gesteld door Sjoerd Pan van de B.F.V.W. (Bond van Friese Vogelbeschermingswachten).

In Zutphen kwam kritiek los op de handel in kievitseieren, het organiseren van autobustrips buiten Friesland om daar door groepen Friesen te laten rapen, terwijl duidelijk bleek, dat vele aanwezigen het effect en de omvang van de nazorg (zie med.bld.14.2 blz.4-6) nogal in twijfel trokken. Nogal verrassend waren de conclusies van enkele sprekers (HH.Klomp en Beintema), dat het sleutelen en dokteren aan de raaptijd met recht "Gepruts in de marge" kan worden genoemd. Er waren geen wetenschappelijke bewijzen, dat het rapen de kievitenstand schade toebrengt, omdat er vele factoren zijn, die de kieviten-populatie nadelig kunnen beïnvloeden. Het eventuele nadelige effect van het rapen werd overvleugeld door allerlei agrarische en cultuurtechnische veranderingen, die de weidevogelstand in ons land helaas ernstig bedreigen.

1. Handel in kievitseieren - bij de behandeling van de gewijzigde vogelwet 1936 zal een handelsverbod worden opgenomen. Practisch iedereen, de Friesen inbegrepen, waren het met deze maatregel eens.
 2. Het groepsgewijs zoeken buiten de provincie Friesland door Friese eierzoekeers ondervond eveneens van Friese zijde afkeuring. Ieder jaar wordt door de Friese vogelbescherming tegen deze practijken uitdrukkelijk gewaarschuwd.
 3. De nazorg werd van Friese zijde in Zutphen uitdrukkelijk als positief voor de weidevogels naar voren gebracht. Naarmate de mechanisatie, de snelheid en de intensiteit van de landbouwwerkzaamheden steeds noodzakelijker worden, is er ook in toenemende mate behoefte aan vogelbeschermers, die vóór de aanvang van dit werk nesten van weidevogels inventariseren, beschermen en merken, in nauwe samenwerking met Friese boeren. De Friese vogelwachten beschikken thans over 109 districten, waar contact met de boeren wordt opgenomen over de periode, waarin vóór het maaien op hun landerijen de nazorgwerkzaamheden worden verricht. Dit is een belangrijke factor, die veel legfels van alle weidevogelsoorten spaart.
 4. Er bestaan geen cijfers, die aantonen, dat de kievitenstand terugloopt. Dit zou kunnen worden vastgesteld door gedurende een aantal jaren dezelfde gebieden door bij voorkeur dezelfde waarnemers te laten inventariseren. Ondanks het gemis aan betrouwbare statistieken wordt gevreesd, dat het weidevogelbestand in het algemeen in toenemende mate zal worden bedreigd door de agrarische ontwikkelingen in ons land. De boeren worden gedwongen, met hun tijd mee te gaan en deze modernisering van hun bedrijven brengen alleen maar ongunstige biotoopveranderingen voor de kievit: ruilverkavelingen, rechtstrekken van sloten, het aanleggen van asfaltwegen in de polders, het ontsluiten en beter toegankelijk maken van afgelegen weidepercelen, diepteontwatering van de grasmat, het zaaien van voedselrijke grassoorten, het terugdringen van allerlei kruidgewassen in de landerijen, het egaliseren van de weilanden, toenemend gebruik van machines, het vervroegen van de datum, waarop voor de eerste keer gras wordt gemaaid. Voorlopig wijst alles er op, dat het rapen van eieren geen achteruitgang van de kievitenstand veroorzaakt, maar mocht de daling van het aantal broedparen er toch zijn, dan is dit wel te wijten aan de ongunstige veranderingen in het woongebied van onze weidevogels. Maar noch de voorstanders, noch de tegenstanders van het eierzoekeers kunnen zich bij hun pleidooi bedienen van wetenschappelijke argumenten.
- Tot zover enkele opmerkingen over de bijeenkomst in Zutphen, die eigenlijk geen slotconclusie kende en zeker geen veroordeling van de Friese eierzoekeersport bracht.

Het zal niet algemeen bekend zijn, dat de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten ruim 20.000 (!) leden heeft, verdeeld over 109 rayons, waarin vogelwachters actief zijn. Ik blijf deze nazorg voor de nesten van alle weidevogels een grote betekenis toekennen als tegenwicht tegen de steeds groter wordende bedreigingen door de modernisering van de landbouw, die beslist niet zijn tegen te houden. Ook al zou deze vogelbescherming in de Friese landerijen worden bedreven uitsluitend met het oogmerk om kievitseieren te kunnen blijven rapen, dan profiteren toch maar alle weidevogels van deze omvangrijke nestbescherming. Voorzover mij bekend, is de zorg voor weidevogels in andere provincies te verwaarlozen en bestaat daar geen samenwerking met de boeren, uitzonderingen daargelaten.

In dit verband trof mij een nogal sarcastische uitlating te Zutphen van een Noordhollandse vogelwacht aan het adres van de Friese collega's: "Jullie spreken altijd van nazorg, waarom bedrijven jullie geen voorzorg en beginnen met nestbescherming direct bij het begin van het broeden, in plaats van eerst tot 12 april te rapen?". Ik zou dan wel eens willen weten, waar in onze provincie bescherming van weidevogels van enige omvang plaats vindt, maar ik moet aannemen, dat onze boeren bij hun landbouwwerkzaamheden praktisch nimmer rekening willen of kunnen houden met de weidevogels.

Daarentegen bestaat er in Friesland een brochure genaamd: "Hoed en Noed yn 't Fjild", een uitgave van de B.V.F.W., waarin aan boeren en iedereen, die bij de landbouw is betrokken, gedetailleerde adviezen worden gegeven, hoe nesten, eieren en jonge vogels tegen vee en machines in de landerijen kunnen worden beschermd. Samenwerking met de vogelwacht wordt hierin aangemoedigd.

Om het resultaat van de nazorg te illustreren, volgen hieronder enkele nuchtere cijfers:

Totaal geïnventariseerde en beschermde
hectares door de vogelwachters van de
B.F.V.W.:

Aantal kievitsnesten in dit
areaal:

1974	15.783 ha
1975	19.941 ha
1976	26.767 ha

1975	5.122 nesten
1976	6.540 nesten

bovendien nog duizenden andere broedsels van 23 verschillende vogelsoorten, die in deze weilanden broeden.

Het verslag over 1976 van de vogelwacht Franeker en omstreken (1.100 leden, meer dan 80 vogelwachters) geeft als bewaakt en geïnventariseerd rayon een oppervlakte van ruim 5.900 ha, waarop 735 kievitsnesten werden geïnventariseerd. Bovendien nog 335 nesten van Grutto, 370 nesten van Scholekster en 78 nesten van de Tureluur.

Een bestudering van de jaarverslagen van de Vogelbeschermingswacht "Grouw" levert de volgende cijfers op:

Het bewaakte gebied omvat circa 2.200 ha

Jaar	Aantal bewaakte nesten	Aantal eieren
1976	1.361	5.513
1975	1.479	6.205
1974	1.250	4.883
1973	1.352	5.416
1972	1.505	5.894
1971	1.146	4.690

- Er wordt wel eens kritiek gehoord op de veldbescherming, die te grote groepen mensen in de weilanden zou brengen, die onrust in het veld veroorzaken, maar een praktijkvoorbeeld leert anders: een groep van 20 friese vogelwachters werd verdeeld in groepen van 2 tot 3 man die elk 10 tot 15 ha. onder de loop namen. Deze nazorgwerkzaamheden duurden een kleine week, maar enkele honderden nesten van Kievit, Scholekster, Watersnip, Grutto etc. werden opgespoord en gemerkt, vóór het "landbouwgeweld" losbrak. /Tureluur,
- De Friese eierzoekeers, die al hun kennis tijdens de nazorgactiviteiten in praktijk brengen, beschikken vaak over een verbluffende veldkennis, die zij uiteraard ook aan nieuwelingen kunnen overdragen. Ik doe maar een kleine greep uit de details die een ervaren eierzoekeer mij gaf aan de hand van zijn observatie van de Kievit:
 - Vroege paarvorming van de Kievit nauwlettend observeren.
 - Indien de vlucht van het mannetje zwaar is en vertraagd, geeft dit een belangrijke aanwijzing voor nest en eieren.
 - De plaats van copulatie is belangrijk. Dit gebeurt altijd binnen het territorium. Een Kievitenpaar maakt veel speelnesten, soms wel tot 10 keer.
 - Weersomstandigheden spelen een grote rol bij het vluchtpatroon en nestbezoek. Een mannetje, dat het nest bewaakt, stelt zich altijd tegen de wind op, om de veren glad te houden. Zijn plaats is dus belangrijk voor de nestplaats.
 - Het vrouwtje krijgt tijdens de broedperiode slankere, spitsere vleugels en wordt wat valser in het zwarte verenpak.
 - Het verjagen van Kraaien en andere predatoren door het mannetje, vrouwtje of beide tegelijk levert belangrijke aanwijzingen op omtrent de ligging van nest en eieren.
 - Jonge Kieviten hebben meestal kleinere eieren.
 - De kleur van de eieren houdt nauw verband met de ondergrond en vegetatie, waarin het nest is gebouwd.
 - Camouflage is ook hier belangrijk.
 - Er is een duidelijk verschil in kleur tussen legsels op weidegrond en akkerland.
- De kijker is bij het eierzoeke^{eigenlijk} een overbodig instrument. Immers, de Kievit gaat pas broeden zodra het patroon van 4 eieren volledig is. Tot dat moment vertoont hij een zeer grillig gedrag en is zelden lang bij het nest te vinden, maar voert afleidingsmanoeuvres uit en beweegt zich voortdurend in het veld. Het bestuderen van deze gevarieerde vluchtbewegingen kan veel beter met het blote oog geschieden omdat de kijker een te klein blikveld geeft.
- Een andere Friese eierzoekeer bestreed de theorie, dat de Kievit wordt gedwongen, later te gaan broeden door het intensieve rapen tot 12 april, omdat de basisgegevens niet vergelijkbaar waren. Immers, deze conclusie werd getrokken uit waarnemingen en ringgegevens gedurende dezelfde periode, bijvoorbeeld eerste helft van mei, in hetzelfde rayon. In recente jaren werden hier véél meer donsjongen geringd dan vroeger, waaruit men opmaakte, dat het broedproces later begon. De wetenschap hield echter geen rekening met het feit, dat vroeger de ringers te voet of per fiets opereerden en later meer per auto. De Kievit verstopt zijn donsjongen, zodra een wandelaar of fietser nadert, maar is minder wantrouwend ten aanzien van een auto, zodat deze gemotoriseerde ringers veel meer donsjongen konden opsporen. Op deze wijze ontstond een scheefgetrokken beeld met een aanvechtbare conclusie.
- Tenslotte ben ik van mening, dat wij het eierzoeke, de Friese vogelbescherming en de zorg voor de weidevogels - alle weidevogels- na 12 april beslist veel objectiever en neutraler zullen moeten beoordelen. Het is duidelijk dat de eierzoeke, de vogelbescherming en de nazorg in nauw verband met elkaar staan.

Indien wij gaan propageren, dat het eierzoecken sterk wordt bekort of geheel verboden, dan zagen wij de poten van de stoel door, waarop de nazorg is gezeten. Er bestaat geen wetenschappelijk bewijs, dat het eierzoecken de Kievitenstand nadelig beïnvloedt, omdat deze factor niet is los te maken uit een reeks van véél ongunstiger factoren, die de weidevogelstand in toenemende mate bedreigen. Zolang niet is bewezen, dat het rapen van Kievitseieren schadelijk is, moeten wij de Friezen "het voordeel van de twijfel" laten en ons niet met "Hollandse betweterigheid" gaan concentreren op het rapen tot 12 april en de véél gevaarlijker periode voor de Kievit ná 12 april gemakshalve vergeten. Immers, het staat vast, dat de boeren in en buiten Friesland helaas steeds meer gedwongen worden tot een zakelijker bedrijfsvoering, welk proces niet te stoppen valt. Deze mechanisatie, schaalvergroting en versnelling van het landbouwwerk vormen een véél grotere bedreiging voor de weidevogelstand dan de reeds ingekorte raaptijd tot 12 april.

Om de broedende vogels, nesten en jongen tegen dit sterk gemechaniseerde boerenwerk te beschermen is in de eerste plaats een stuk idealisme vereist, waarmee een groeiend aantal mensen moet zijn beziel, om te redden wat er te redden valt. Als deze vogelbeschermende nazorg nu eenmaal onverbrekkelijk is verbonden met de eierzoecksport, dan moeten wij het aan de Friezen overlaten, deze sport binnen redelijke grenzen te houden (handelsverbod, geen massale autobustrips, uitsluitend eieren zoeken voor eigen consumptie) en toch daarnaast een steeds groter aantal mensen te werven voor de nazorg, als bescherming tegen het "Landbouwgeweld". Integendeel, wij zouden er beter aan doen, de situatie in onze contreien eens onder de loep te nemen. Afgezien van een aantal weidevogelreservaten, gaat de boer in Holland in het algemeen op zijn land noodgedwongen zijn gemechaniseerde gang, waarbij ongetwijfeld ieder broedseizoen wéér op grote schaal nesten en jongen worden vernietigd, terwijl, voor zover mij bekend, aan veldbescherming haast niets wordt gedaan. Zien wij soms kans een paar duizend man op de been te brengen, die in onze boerenlanden zich om de broedsels van alle weidevogels bekommeren?

De boer wordt door de economische omstandigheden gedwongen met zijn tijd mee te gaan en kan zich om de weidevogels niet meer bekommeren, al zou hij dit ook willen.

Dit geldt eveneens voor Noord- en Zuid Holland en een weg terug is er niet. Als wij willen, dat in de toekomst de Kievit in redelijke aantallen onze landerijen blijft bevolken, dan moet een groot aantal vogelwerkgroepen contact zoeken met een groot aantal boeren en vervolgens de weg inslaan, die in Friesland reeds gedurende vele jaren wordt bewandeld: het inventariseren en merken van nesten, zodat de boer deze kan sparen. De ervaringen van onze Friese collega's in dit werk zou ons bij de uitvoering van dergelijke plannen van groot nut kunnen zijn. Discussies over de raaptijd zijn wel interessant, maar zij leveren weinig op, er is veel belangrijker werk aan de winkel.

HK/GvT
maart 1977

H.Kamp,
Burg.Hogguerstraat 271,
Amsterdam-Slotermeer.
tel.132460.